

УДК 340 (340.12+340.15+341)

DOI <https://doi.org/10.37687/2413-6433.2023-1-2.4>**Горбаченко О. В.,**

асистент кафедри державно-правових дисциплін,

аспірантка юридичного факультету

Університету економіки та права «КРОК»

ORCID: 0000-0002-8805-4024

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ПРИЗМА ЗОВНІШНІХ ФУНКЦІЙ УКРАЇНИ
ТА УГОРЩИНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ****CONSTITUTIONAL AND LEGAL PRISM OF THE EXTERNAL FUNCTIONS
OF UKRAINE AND HUNGARY: THEORETICAL AND LEGAL ASPECTS**

Функції держави це формалізовані задачі діяльності на конкретний період часу, конкретної держави у сфері регулювання суспільних відносин зокрема, зовнішнього характеру, не забороненими національним та міжнародним правом методами задля досягнення найбільш вигідних позицій впливу. Виділяються такі підфункції синкретичної зовнішньої функції сучасної держави: зовнішньополітична (дипломатична); оборони держави від зовнішньої військової агресії; зовнішньоекономічна; налагодження міжнародних гуманітарних зв'язків; природоохоронна, або екологічна (участь у міжнародній охороні навколишнього середовища); протидії міжнародному тероризму та міжнародній організованій злочинності. В межах даної статті розглядаємо природоохоронну, або екологічну (участь у міжнародній охороні навколишнього середовища); протидії міжнародному тероризму та міжнародній організованій злочинності. Сучасний глобалізований світ потребує створення міжнародних відносин нового типу. Держава сама по собі не може існувати, для її успішного розвитку необхідно активно співпрацювати з міжнародною спільнотою. Це і стали добросусідські відносини, і співробітництво з провідними демократичними країнами, і вступ та активна діяльність в універсальних та регіональних міжнародних організаціях. Цього вимагає від держави, середнього типу і існування зовнішніх загроз, таких як збройні агресії, інформаційні війни, економічні блокади з боку інших держав. Новітній тип міжнародних відносин з урахуванням таких факторів як глобалізація, перетворення сучасного суспільства з постіндустріального до інформаційного вносить суттєві зміни у взаємодію різних видів зовнішньої діяльності держави. В теорії держави і права функції держави класифікуються по наступним критеріям: за квінтесенцією і задачами, за направленістю функцій, за методами та засобами їх здійснення, за сферами державної діяльності, за суспільною вагою функцій, за їх часовими рамками тощо. Визнаючи, що кожна із цих наукових класифікацій має право на існування, ми підтримуємо думку тих вчених, які до такої класифікації відносять поділ функцій держави за сферами діяльності останньої на внутрішні та зовнішні функції держави. Візьмем до прикладу оборонну функцію держави, яка на пряму залежить від її інтеграції в системи колективної безпеки.

Ключові слова: Україна, Угорщина, зовнішні функції, порівняльно-правовий аналіз.

Functions of the state are formalized tasks of activity for a specific period, of a specific state in the sphere of regulation of social relations, in particular, of an external nature, using methods not prohibited by national and international law in order to achieve the most advantageous positions of influence. The following sub-functions of the syncretic external function of the modern state are distinguished: foreign policy (diplomatic); defense of the state against external military aggression; foreign economic; establishment of international humanitarian relations; environmental or ecological (participation in international environmental protection); countering international terrorism and international organized crime. Within the scope of this article, we consider environmental or ecological (participation in international environmental protection); countering international terrorism and international organized crime. The modern globalized world needs the creation of a new type of international relations. The state cannot exist by itself, for its successful development it is necessary to actively cooperate with the international community. These are permanent good-neighborly relations, cooperation with leading democratic countries, and participation and active activity in universal and regional international organizations. This is required from the state, the medium type, and the existence of external threats, such as armed aggression, information wars, economic blockades by other states. The latest type of international relations, considering such factors as globalization, the transformation of modern society from post-industrial to information society, brings significant changes to the interaction of various types of external state activity. In the theory of the state and law, the functions of the state are classified according to the following criteria: according to the quintessence and tasks, according to the direction of the functions, according to the methods and means of their implementation, according to the spheres of state activity, according to the social weight of the functions, according to their time frames, etc. Recognizing that

each of these scientific classifications has the right to exist, we support the opinion of those scientists who refer to such a classification the division of state functions by spheres of activity of the latter into internal and external functions of the state. Take for example the defense function of the state, which directly depends on its integration into the collective security system.

Key words: Ukraine, Hungary, external functions, comparative legal analysis.

Вступ. Для того щоб відповідати цим вимогам кожній державі, яка прагне до євроатлантичної інтеграції потрібно провести колосальну роботу у внутрішньополітичному житті країни. Своєю чергою, це визначає і пріоритети для дипломатичної (або навіть воєнно-політичної) діяльності та формулює окремі завдання в контексті зовнішньополітичного курсу. На зовнішньополітичну діяльність сучасної держави, останнім часом, визначальний вплив здійснюють загрози планетарного масштабу, а саме: міжнародний тероризм, нелегальна міграція, розповсюдження пандемій світового масштабу, збільшення прірви між багатими та бідними країнами, використання високотехнологічних винаходів проти людства, екологічні катастрофи, глобальні кліматичні зміни, конфлікти спровоковані Російською Федерацією, розростання фундаменталістських та екстремістських рухів глобального характеру, тощо.

Аналіз літератури. В ході написання даної наукової статті були використані праці Андрусенка О., Чабанюк О., Боляк І., Кучерук М., а також національні та міжнародні законодавчі акти.

Мета. Основною метою даної наукової статті є проведення дослідження присвячене питанню конституційно-правовій призмі зовнішніх функцій України та Угорщини під теоретико-правовими аспектами.

Матеріали та методи. Наукове пізнання є складним та суперечливим процесом і в той же час найвищим рівнем пізнавальної діяльності. Методологія наукового пізнання – специфічне історичне явище. Філософська методологія поєднує всі загальнонаукові способи в три великі групи. До першої належать: спостереження, порівняння. До другої: ідеалізація. До третьої: аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування та моделювання. В даній статті нами широко використовується усі три групи методів.

Результати обговорення. Розглядаючи проблеми зовнішніх функцій держави, візьмемо за основу підхід запропонований українським вченим О. Андрусенком. Він вважає, що на сучасному етапі існує одна загальна зовнішня функція держави, яка виступає в якості більш широкої наукової абстракції. В межах цієї загальної зовнішньої функції можуть бути виділені підпорядковані їй окремі зовнішні функції, або підфункції зовнішньої функції держави, які саме і виступають засобом реалізації загальної зовнішньої функції, фактично є умовою її здійснення. Ці підфункції зовнішньої функції теж є своєрід-

ними абстрактними категоріями, які відповідають більш конкретним однорідним напрямкам зовнішньої державної діяльності в порівнянні із загальною зовнішньою функцією, та входять до складу загальної зовнішньої функції як елемент її внутрішньої структури.

Вчений виділяє такі підфункції синкретичної зовнішньої функції сучасної держави: зовнішньополітична (дипломатична); оборони держави від зовнішньої військової агресії; зовнішньоекономічна; налагодження міжнародних гуманітарних зв'язків; природоохоронна, або екологічна (участь у міжнародній охороні навколишнього середовища); протидії міжнародному тероризму та міжнародній організованій злочинності [1, с. 45].

Говорячи за природоохоронна, або екологічну підфункцію (участь у міжнародній охороні навколишнього середовища). За роки існування незалежної Угорщини було прийнято п'ять Національних програм охорони навколишнього природного середовища (далі по тексту НПОНПС). Перша була затверджена 1996–2003 роках, друга в 2003–2008 роках, третя 2009–2014 роках, четверта в 2014–2020 роках, п'ята прийнята на період з 2021 по 2026 роки. Програма визначає екологічні цілі країни, а також завдання та інструменти, необхідні для їх досягнення, з метою забезпечення в країні природоохоронної діяльності, яка буде відповідати довгостроковим інтересам суспільства та меті його майбутнього розвитку. Вся ця діяльність повинна забезпечити виконання Угорщиною своїх глобальних обов'язків та зобов'язань щодо членства в ЄС в рамках міжнародного співробітництва. Аналіз виконання четвертої НПОНПС показав, що в Угорщині сприятливо змінилася екологічна ситуація. Викиди забруднюючих речовин в атмосферу зменшилися; покращилася хімічна якість питної води; підвищено коефіцієнт переробки відходів; збільшена площа сільськогосподарських угідь, які обробляються за допомогою органічного землеробства; значно зросла частка житлових будинків, підключених до каналізаційної мережі та належним чином очищених стічних вод; розширено мережу об'єктів екотуризму. Вельми покращилася екологічна освіта молоді різного віку (від дошкільного до вищого навчального закладу, зміст її та методи викладання, відповідні віку.

Загальна мета п'ятої Програми – сприяти сталості забезпечення екологічних умов для розвитку країни. Серед стратегічних цілей НПОНПС називаються:

– поліпшення екологічних умов здоров'я та якості життя людей, скорочення наслідків негативного впливу довкілля;

– охорона, відновлення та раціональне використання природних ресурсів;

– покращення ефективності ресурсозбереження та екологізація економіки;

– підвищення екологічної безпеки [2].

Його горизонтальні цілі полягають у підвищенні екологічної обізнаності суспільства та посилення адаптивності у боротьбі зі зміною клімату, усі сектори захисту навколишнього середовища носять тангенціальний – характер, у першу чергу, мова йде про зелену енергетику, яка окрім екологічних переваг, сприяє зменшенню залежності від ресурсів, підвищенню конкурентоспроможності та зайнятості. Основною стратегією Програми є План дій Європейського Союзу з охорони навколишнього середовища на 2030 рік. Вона основана на Національній рамковій стратегії сталого розвитку, прийнятій Державними зборами. НПОНПС спирається на фонди розвитку довкілля Європейського Союзу на період 2021–2027 рр., гранти ЄС та міжнародні гранти та кошти державного. Реалізація Програми – вимагає скоординованого, ефективного, цілеспрямованого використання з меншими витратами. Крім того, заходи у багатьох випадках створюють додаткові ресурси (наприклад, ефективність застосування нових матеріалів та поновлювальної енергетики знижає витрати виробництва) та сприяє збільшенню зайнятості (наприклад, зелені енергетичні насадження) значними є заходи та інвестиції, пов'язані з економікою та розвитком екологічної інфраструктури через створення та збереження робочих місць) [3].

В продовження дослідження природоохоронної чи екологічної ситуації, то О. Чабанюк та І. Боляк досить вдало висловилися, що сьогодні в Україні дуже складна екологічна ситуація. Природне середовище дуже забруднене. Так, викиди від підприємств на 1 кв. км площа становить приблизно 6,5 тонн. Забруднення від заводів також шкодить здоров'ю людей. Враховано викиди на душу населення більше 80 кг на рік. Проблеми поводження з відходами. Загалом лише 5–10% переробляється. А решта накопичується на звалищах шляхом поховання, що становить екологічну небезпеку. При забрудненні атмосферного повітря на постійній основі, основні соціально-економічні функції природні довкілля порушуються і погіршується. У зв'язку з цим життя всіх живих організмів ускладнюється на землі [4]. 28 лютого 2019 року був прийнятий Закон «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Даний законодавчий документ розділений на шість частин. Перша частина приділена існуючим проблемам та стану довкілля, де сам же зако-

нодавчий документ вказує на проблеми законодавства у сфері екології – «підпорядкування екологічних цінностей економічній доцільності; неврахування наслідків для довкілля в законодавчих і нормативно-правових актах, зокрема в рішеннях Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади» та «неефективність системи державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та регулювання використання природних ресурсів, зокрема, неузгодженість дій центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, незадовільний стан системи державного екологічного моніторингу». І відбувається законодавча констатація факту низького розуміння суспільством щодо пріоритетів збереження довкілля, недосконалої системності екоосвіти та просвіти. Говорячи щодо становища, то розглянемо деякі з них: питання атмосферного повітря є найгострішою екопроблемою, особливо у великих містах і промислових районах [5]. Основними забрудниками є добувна і переробна промисловість, транспорт; питання охорони вод – Україна є найменш водо-забезпеченою європейською державою, при тому і те що є знаходиться в незадовільному стані через забруднення води скидами з промислових об'єктів, незадовільний стан дренажної інфраструктури та очисних споруд, недотримання норм водоохоронних зон, змив та осушення токсичних речовин із сільськогосподарських угідь. Друга частина приділена меті, засадам, принципам та інструментам держкополітики. Метою безумовно є добрий стан довкілля за допомогою екологічно системного підходу. Засадами зокрема є: інтеграція екологічних вимог при розробленні та затвердженні документів державного планування, галузевого, регіонального та місцевого розвитку та в процесі прийняття рішень щодо виробництва планової діяльності об'єктів, які можуть суттєво впливати на навколишнє середовище; державне стимулювання суб'єктів вітчизняного підприємництва, які зменшують викиди парникових газів, знижують енергетичну ресурсомісткість, модернізують виробництво, спрямоване на зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, у тому числі удосконалення системи екологічного податку за забруднення навколишнього природного середовища та платежів за використання природних ресурсів. Принципами зокрема є підзвітність, відкритість, гласність. Інструментами є міжгалузеве партнерство та залучення зацікавлених сторін – органи державної влади та місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання, приватний сектор, науковців, громадськість. Третя частина це цілі та завдання. Всього передбачає 5 цілей та завдання до них. Зазначаємо одну з них: Формування екологічних цінностей та принципів сталого споживання

та виробництва в суспільстві, завданням при цьому є: запровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, освітньої діяльності з метою формування екологічних цінностей у суспільстві та підвищення його екологічної свідомості. Четверта частина присвячена етапам. Так зазначається, що дана стратегія примінитиметься в два етапи. Перший – до 2025-го року стабілізація наявного становища, покращення екологічної свідомості громадян, другий – до 2030-го року – досягнення екозрушень [5]. В цілому на наш погляд якщо дотримуватися даного напрямку, то зрушення будуть, бодай більше на курсі розширення міжнародного кола відносин, питання екології є завжди актуальним.

Ще одна підфункція, яка має дуже важливе значення у зовнішній політиці Угорщини, це протидія міжнародному тероризму та міжнародній організованій злочинності. У 2014 році угорський уряд своїм розпорядженням № 272/2014. (XI.5.) затвердив семирічну політичну стратегію щодо Фонду внутрішньої безпеки. Ми зазначаємо, що це новий, складний, комплексний інструмент, створений у бюджетному циклі 2014–2020 років, який охоплює управління зовнішніми кордонами та, у цьому контексті, візову політику ЄС, запобігання та боротьбу зі злочинністю та тероризмом. перерозподілу коштів ЄС на засадах солідарності з цією метою. Фонд прийняв Національну програму Угорщини на 2014–2020 роки. У свою чергу цей документ узгоджений із Національними стратегіями боротьби з корупцією, боротьби з торгівлею людьми, боротьби з наркотиками, кібербезпеки, запобігання злочинності, а також стратегічними вказівками щодо міграції. Крім того, Національна програма розроблялася таким чином, щоб відповідати належним агенціям ЄС наприклад, Європол, Євроюст, Інтерпол, міжнародним організаціям наприклад, GRECO, GRETA [6].

Не менш значуще значення має підфункція протидія міжнародному тероризму і з української позиції. М. Кучерук слушно зазначає, що сьогодні міжнародна спільнота чітко усвідомлює, що однією з головних загроз її миру та безпеці є тероризм. І це абсолютно правильно,

з огляду на його руйнівну природу. Масовий наступ тероризму на основні людські цінності, нелюдський характер проявів цього ганебного явища. І як вдало зазначається в праці даного автора, що саме конфлікт є базою тероризму й відповідно запобіганням є недопущення [7, с. 188]. Починаючи з 2019 року в Україні розробилася Указом Президента відповідна концепція боротьби з українською терористичною загрозою. Згідно даної концепції сприяюню ймовірного поширення тероризму слугує активізація сепаратистських рухів в Україні та провокація подібних настроїв у районах, густонаселених національними меншинами, саме тому ми наголошуємо на системному підході до вирішення де-юре поставлених задач, адже дане поширення стає реальним там, де гуманітарна політика не доноситься. На додачу аналізуючи дану концепцію можемо сказати, щодо необхідності її розширення, вона містить умови за яких відбувається поширення, М. Кучерук досліджуючи питання міжнародного тероризму запропонував свою модель анти-терористичної операції, де одним із пунктів слушно запропонував щодо ліквідації умов, що сприяють поширенню тероризму, таких як неповага до закону та порушення прав людини, етнічна, національна та релігійна дискримінація на основі принципу поваги до прав людини та основних свобод, саме тому вважаємо за доцільне розширити наявну законодавчу концепцію, яка має містити не лише умови поширення, але й умови ліквідації такого поширення [7, с. 193].

Висновки. Основною прогалиною української сторони у питанні зовнішніх функцій є у відсутності системного підходу, який має місце в Угорщині, адже на стежині покращення чи зміни одного напрямку йде похитування чи ж руйнація іншого. Законодавство містить перспективні напрямки досліджуваних питань, дотримання яких можуть дати зрушення, бодай більше на курсі розширення міжнародного кола відносин, питання екології є завжди актуальним. В частині міжнародного тероризму вважаємо за доцільне розширити наявну законодавчу концепцію, яка має містити не лише умови поширення, але й умови ліквідації такого поширення.

Список використаних джерел:

1. Андрусенко О. (2005). Щодо поняття синкретичної зовнішньої функції сучасної держави. Другі юридичні читання. Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції. Київ. Національний педагогічний інститут імені Драгоманова. С. 45.
2. Nemzeti Környezetvédelmi Program. Вилучено з: <https://xn--knyezetvedelm-jkb3r.hu/nemzeti-kornyezetvedelmi-program>
3. KÖLCSÖNKAPOTT KÖRNYEZETÜNK 5. NEMZETI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM 2021–2026 Szakpolitikai stratégia AGRÁRMINISZTERIUM 2020. Вилучено з: http://www.hermanottointezet.hu/sites/default/files/nkp5_0430_tervezet.pdf
4. Чабанюк О., Боляк І. екологічна проблема в Україні та напрямки їх вирішення. Вилучено з: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/31-1.pdf>

5. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року (Закон України) від 28.02.2019 року. № 2697-VIII. В редакції станом на 07.06.2022. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

6. 272/2014. (XI. 5.) Korm. Rendelet a 2014–2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről. Вилучено з: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1400272.KOR&searchUrl=/gyorskereso3Fkeyword%3DBels%25C5%2591%2520Biztons%25C3%25A1gi%2520Alap>

7. Кучерук М. (2016). Протидія міжнародному тероризму: аксіологічно-правовий аспект. Київ. Правова держава. С. 188–196.